

A 200 éve született Petőfi
tartalékusan előrendezett
leveleiből, cikkeiből,
újjegyzeteiből kirajzolódik
a korabeli Magyarország,
valamint a forradalom és
szabadságharc máig
hatóan aktuális képe

corvinakialdo.hu

Tartalom

Előszó	7
<i>„Ördög bujjék beléd, szeretett barátom, ha nem örülsz”</i> A jó barát – Levelek (1844–1848)	15
<i>„Shakespeare egymaga fele a teremtésnek”</i> A színész – Levelek, színi bírálatok (1842–1847)	19
<i>„Ezen uraknak a magyar rímről és mértékről fogalmok sincs”</i> A kritikus – Levelek, cikkek (1844–1847)	29
<i>„Itt ha vesznek is könyvet, tán csak azért veszik, hogy bele szalonnát takarjanak”</i> Az utazó – <i>Úti jegyzetek</i> (1845) és <i>Úti levelek Kerényi Frigyeshez</i> (1847)	35
<i>„Szerelmetes fa-Jankóm!”</i> A rajongó – Levelek Arany Jánoshoz (1847–1849)	121

*„Első bravúrja az volt fiamnak, hogy kéthetes korában
fölküld az ágyán”*

Az apa – Levél és életrajz (1847–1849) 147

„Üdvez légy születésed napján, magyar szabadság!”

A forradalmár – Cikkek, jegyzetek, naplóbejegyzések
(1848) 153

*„Hanem azt koránse várjátok, hogy én titeket
magasztaljalak”*

A képviselőjelölt – Levelek, cikkek, rölapok,
beadványok (1848) 191

*„Azon sereg, melyet Bem vezérel, lehetetlen, hogy
ne győzzön!”*

A honvéd – Levelek, cikkek, töredékek (1848–1849) 231

Előszó

„Miben látja Petőfi aktualitását?” – tette fel a kérdést az *Irodalomtörténet* című folyóirat 1972-ben egy sor művészenek. Weöres Sándor ezt írta válaszul: „Ma, sajnos, semmi-
ben. Mert, mint gyermekkoromban – bár más előjellel – ma megint vitamindús tápszert főznek belőle, ahelyett, hogy meghagynák természetes édességnek és borzongató keserűségnek. Petőfit saját szobra takarja el: azelőtt a patetikusan szónokló, esküre emelt kezű; ma a vékonypénzű forradalmár. Irodalompolitikánk Petőfi, Ady, József Attila hármasságát példaképpé aranyozza. Már pedig a költő nem szobor, nem demonstráció, hanem eledel; s a gipszet és aranyozást megenni nem lehet. Nem a költők közéletisége ellen beszélek. Az említett három poéta munkásságában a politika, közélet annyira organikus, hogy ha valamely válogatásból ezt az aspektusukat kihagynánk, félkarú-féllábú roncsokká változnának.”

Vajon mennyire aktuális ma, születése után kétszáz évvel Petőfi? A Weöres által emlegetett aranyozás hál' isten leköpött róla, nem tűzi lobogójára egyetlen politikai párt vagy mozgalom sem, és bárki torzításmentesen élvezheti életművét, akár azonnal, egy kattintás után. De hiába a gyors elérés és a megtisztított Petőfi-kép, az újabb nemzedékek

számára egyre kevesebbet mond az egész jelenség; költészete már nem szellemi-lelki táplálék, hanem csupán be-biflázni való nyelvemlék, félúton Balassi és Radnóti között. Vegyük például egyik legcsodálatosabb versét, *A négyökrös szekért!* Utazik manapság valaki négyökrös szekéren? Sima lovas szekéren sem. Látja a csillagos eget éjszaka? Falun még talán, városokban aligha. Énekelgetnek az emberek társas együttlétekkor? Fülhallgatón szól, külön-külön mindenkinek a saját, streamelt zenéje. Vége a világnak emiatt, kongassuk meg a vészharangot? Nem kell megijedni, minden régi alkotás sorsa ez: idővel kopik, fakul, torzul, végül elfelejtik. Persze, Petőfi még túl közel van hozzánk mindehhez, és mivel a magyar kultúra elképzelhetetlen nélküle, emlékét ápolni kötelességünk. Szerencsére minden elhivatott magyartanár, színművész, zenész és énekes, Petőfi-könyvet publikáló kiadó, muzeológus vagy irodalomtörténész tesz érte: aktualizálják, mai ruhába öltöztetik, elszavalják, megzenésítik, hogy újra és újra megmutassák, Petőfi a valaha volt legnagyobb magyar költő, akinek életműve és élete elválaszthatatlanul összeforrt a magyarul beszélő emberek közösségével, azaz a magyar nemzettel. És minél többet mutatunk meg belőle, annál élőbb lesz, vagy legalábbis kevésbé (fél)holt. Szerencsére van mi-ből válogatni: a szokásos iskolai szöveggyűjteményekben szereplő versein kívül írt még nagyon sok remekművet, rengeteg hangon meg tudott szólalni, az emelkedettől a frivolig, a szívszaggatóan romantikustól a néha egészen előre mutatóan modernig. Egész életműve – és életrajza is – azt igazolja: nem sokáig érdemes élni, hanem sokat. Hiszen mi minden belefért ebbe a huszonhat és fél évbe!

Gondoljunk csak bele: Petőfi már az eleve csúcspontjában lévő irodalmunkba robbant be, és nem mellesleg senki, sem előtte, sem utána, ilyen nagy hatású költészeti nyelvújítást nem csinált, mint ő. A *János vitéz* nemzedékek kedvenc olvasmánya volt, a *Nemzeti dal* és a forradalom elképzelhetetlenek egymás nélkül. A lírában még évtizedekig petőfiül gondolkodtak, petőfisen fogalmaztak. Ahogyan pedig a költő (vagyis: A Költő) szerepét a társadalomban megvalósította, az legalább másfél évszázadon át érvényben maradt, annak ellenére, hogy soha senki még csak meg sem tudta közelíteni közéleti hatását. Sokan talán még mindig úgy gondolják: egy költőnek korán meg kell halnia, előtte illik nyomorognia, és gyűjtő hangú verssel az ajkán kell forradalmat kirobbantania.

Az életben is annyi minden történt vele! Többek között eltemette egy fiatalkori szerelmét, Csapó Etelkét. Későbbi felesége, Szendrey Júlia a szülői tiltás ellenére őt választja. Következetes és hatásos közéleti tevékenységet végez – ma úgy mondanánk: tematizálja a politikai teret mint sztárművész influenszer. Az 1848-as forradalom egyik főszereplője, később azonban radikalitása és tapasztalatlansága miatt elbukik az országgyűlési képviselő-választáson. Beáll a szabadságharcosok közé, és megvalósul, amit meg is jövendölt: „ott essem el én, a harc mezején”. Így ő lett a magyar szabadságért folytatott küzdelmek mártírja az aradi vértanúkkal egyetemben. És hogy még nagyobbra nőjön a legendája: holtteste sohasem kerül elő, ezért évtizedekig élt a titkos remény: hátha csak bujkál valahol, hátha csak orosz fogságba esett, s nemsokára visszatér...

Ez a könyv nem a költő Petőfivel foglalkozik, hanem a levélíró, az útinaplót jegyző és a nyilvánossághoz forduló közírókat mutatja be. Aki a pesti polgári közeg számára is szokatlanul szabadszájú volt: igen cifrán káromkodott, sőt még leveleiben is leír olyan szavakat, amelyeket az illetendő kiadások rendre kipontoztak. Aki olyan mesterien tudott pénzt kunyerálni, hogy a kölcsönadó azt érezhette, ő van megtisztelve, hogy kiségheti Sándor büdzséjét. Aki aztán ezeket a kölcsönöket nem mindig fizette vissza, de igen kreatívan meg tudta magyarázni, miért van nála jobb helyen a pénz. Akinek fergeteges humora volt, tessék csak elolvasni az úti jegyzeteit (mindkettő csorbítatlanul szerepel e könyvben) vagy az Arany Jánossal folytatott levelezését (néhány Petőfi-levél olvasható itt is). Aki ugyanis azt gondolná, a magyar romantika két állócsillaga sőtlan figurák, afféle karót nyelt félistenek voltak, a levelekből láthatja majd: mint két viháncoló kamasz ugratták egymást, bolondoztak, és közben elképesztően kreatívan használták a magyar (és a latin, az angol, a német, a francia) nyelvet.

Mindezekről mások is írtak és beszéltek már hosszan, de most, újraolvasva Petőfi életművét az egyik legfontosabb tanulságnak ez tűnt, és erről talán ritkán esik szó: de hiszen ez az ember olyan fiatal! Benne van minden sorában a fiatalság ereje, magabiztossága, bája és szépsége, fésületlensége és igazságkeresése. Mert hiába tapasztaltabb, bölcsőbb az idősebb ember: az újítást, a változást mindig a fiatalok hozzák el. És éppen azért érthette el Petőfi a kor szellemi csúcsteljesítményét, mert a magyar nemzet is fiatal volt még akkor, ezért is érezzük azt, mennyire összenőttek. Egy fiatal nemzet fiatal zsenije volt.

Azóta tapasztaltabbak lettünk, egy kicsit tán bölcsebbek, de sokkal-sokkal cinikusabbak, megkeseredettebbek és szomorúbbak is. Ki tudja, leszünk-e még valaha is olyan frissek, életerősek, vidámak és boldogok, mint Petőfi Sándor 1848 kitüntetett pillanataiban? Titkon talán mind ezt reméljük, legalább egy kicsit.

Király Levente

